

...mereng a dán királyfi

(A MÁSIK)

Kitörné csontom rácsait
húsom falán dörömböl
egy másik ember s ha tudna
kibújna a bőrömből

Kibújna és futna tőlem
menekülne messzire
és én kíváncsian nézném
nélkülem élni bír-e

De mégsem hagyhat el ő soha
hiszen teste az enyém
és bármelyikünk szóljon is
mindketten azt mondjuk: én

(ÉN)

Én. Hányszor mondom:
én, én, én, én. Én.
Mi van e mögött?
Mi van e szó mögött,
s a mögött,
hogy annyiszor mondom:
én. Én, én, én, én.
Én: kőbe hajló rózsa.
Én: végsőt csobbanó sivatag.
Csontra meztelenedett ujj,
s a köréje tekert
hajszál,
mely sosem volt senkié.
Szemüregem kiszikkadt tenger
medre,
mélyén a fényben fel-felcsillanó
kagylóhéjak,
kihült képek,
megiratlan metaforák
holt meteorjai.
Én: kozmosz remegése, dübörgése.

Én: a semmi dobhártyája.
A semmi szeme.
mellyel rálát a meglevőre,
s a nemlevőre is.
Én. Hányszor mondom:
én, én, én, én. Én.
Mi van e mögött?
Mi van e szó mögött,
s a mögött,
hogy annyiszor mondom:
én. Én, én, én, én.

(AZ EGÜNK)

Egy örültemmel társalkodom napok óta
vele élek azahogy bennem él
nem sejti senki a létezését
csak én tudom
hogy velem van szüntelen
beszélek hozzá és visszaszól
leheletétől megolvadnak a kövek
a kiürült úr felzeng szavától
hajam színe a haja színe
s az ő szeme villan a szememben
a mozdulataitól oly jellegzetesek
a mozdulataim
hanghordozása alapján ismerni rám
ha megszólalok
egy örültemmel társalkodom napok óta
én kérdezek – ő válaszol
azután ő kérdez – s én felelek
nem tudom mit akar
nem tudja mit akarok
felnézek az égboltra s azt mondom:
„Az egem az eged”
s ő azt:
„Az egünk”

(MINT TEMETI)

A halott fölkél az ágyból
kiballag a fürdőszobába
tükörbe néz
s az arcomat látja benne
fogat mos
törülközik általam
mindenütt a nyomomban van
reggelizik velem
az asztalra könyökölök
tenyerembe rejtjük
a fejünket
velem együtt ül a vécén

beszél a számból
érdemeim érényeim
néki köszönhetem
vétkeimért
öt okolom
lépteim koppanásában is
az ő léptei énekelnek
döglött macska nyávogását
hallom a fülével
kővé merevült virág illatát
szívom magamba az orrával
s a szemével látom
mint temeti be magát földdel
egy béna sírásó

(EGYMÁSSAL SZEMBEN)

Ülünk egymással szemben
és nem látjuk egymást.
Mintha nem ugyanabban az időben
ülnénk egymással szemben,
hanem néhány éves, évszázados eltéréssel.
Mintha nem is ugyanabban a térben.
Mintha úgy ülnénk egymással szemben,
hogy egyikünk már rég nem él.
Vagy úgy, mintha még meg se született volna.
Mintha egyikünk egy másik időből,
s egy másik térből hajolna át ebbe a mostaniba.
Egy másik létből.
Ebbe a mostaniba,
melyben egymással szemben ülünk,
és nem látjuk egymást.
Beszélgetünk egymással
és nem halljuk egymást.
Noha, visszanézünk a másikunkra
és visszaszólunk neki.

(Húsa-foszlott koponyáját tartva kezében
mereng a dán királyfi.)

Haladék-nap

Goldberger István és Weisz Tibor bajtársaim emlékének, akiket 1944. március 27-én végezték ki a lyoni Fort de la Duchère erődben.

Ha felébredek, hunyorgó szemem először a tapétát látja. A tapéta apró virágmintás, kék alapon kis, rózsaszínű virágok. Hasonlítanak a szegfűhöz. Ocillett, így mondják a franciák. Oeil – szem, ocillet – szemecske? Lehet. Sok kis szem, mind engem néz. Mit néznek rajtam. Igen, itt fekszem a homorúra süppedt matracú vaságyon és élek. Még élek. Mit keresek én itt? Idegen szobában, idegen országban? Idegen háborúban. Idegen háború? Nem, nem idegen. Az én háborúm. Mert ellenem irányul – ellenem is – és én védekezem. Védekezve támadok. Vagy támadva védekezem? Mindegy. Ha csak védekeznék, ők lennének az erősebbek, ha támadok, ha támadunk, mi vagyunk azok. Mert mienk a meglepetés előnye. Amíg még élünk. Van, aki már nem él. Sokan nem élnek már. Látom magam előtt az arcukat, ahogy félálomban a tapétát nézem. Az ő szemük néz rám? Sok szegfűszem.

A tapétát látom, ahogy hunyorgok és az ággyal szemközti falon azt a nagy, bizonytalan körvonalú foltot. Valamivel a mennyezet alatt kezdődik és majdnem a falfelület közepéig ér. A folt enyhén barnás színű és bár körvonalai bizonytalanok, mégis élesen válik el a tapéta kék alapszínétől. Vajon melyik elődöm, a szoba melyik lakója hagyhatta itt emlékebe? Mi lehetett ennek a foltnak a története? Hogyan keletkezett? És rólam milyen emlék marad majd ebben a szobában? Az a négy kis karika a festett puhafaasztal linóleumborítóján, melyet petróleumfűzőm átforrósodott lábadata égetett? Könyveket raktam rá, hogy a háziasszony észre ne vegye. Nem mintha félnék tőle. Derék asszony. A szobáért ugyan kissé borsos árat kér, de ebbe már beszámítja, hogy nem jelent be a rendőrségen. Kockáztat. Nem is keveset. Igaz, én is óvatos vagyok. Igyekszem nem lebukni. Hamis iratomban nem is szerepel ez a címem. Így nem valószínű, hogy felfedjék. Ha csak valamelyik szomszéd nem jelent fel. Úgy tudják, diák vagyok, ebben az egyetemi kisvárosban sok a diák, nem tűnik fel. Valóban az is vagyok. Azaz csak voltam. Amíg nem kellett bujkálni. Ha tudnák mit csinállok délutánonként, vagy esténként... Azt már nem kockáztatnák.

Nézem a foltot a tapétán. Meghitt barátságban állok ezzel a folttal. Mert ez különös, mondhatnám különleges folt. Az én foltom. Mindig más alakot vesz fel. Amikor fél éve a szobát kivettem és először megláttam, féltem tőle. Az első este – akkor még kora ősz volt – a szoba félhomályában vicсорított felém. Gestapós feje volt. Féltem a szobától is. Első illegális lakásomtól. A szállodában már nem maradhattam. Kétszer is kerestem ott a rendőrség. Ilyenkor elbújtam a szálloda elhagyott padlásterén. A sok ócska

lom között. Mert akkoriban már előre tudtuk, ha értünk jönnek, ha razzia készül. A Mozgalom jelezte. A Todt-szervezet munkaszolgálati behívója után aztán végképpen el kellett tűnnöm onnét.

Az első időkben félttem a szobától. Mit csinállok, ha jön a razzia? Hagyom magam elhurcolni a későbbi menekülés halovány reményében, vagy védekezem? A falhoz lapulva pisztolyt rántok és lövök? Akkor belém eresztenek egy sorozatot és újabb folt keletkezik a tapétán. Annak milyen alakja lesz?

Később megnyugodtam. Ebben a külvárosi házban, a manzárdszobában nem keresnek. Minden házat mégsem kutathatnak át. Hányan élnek még rajtam kívül illegálisan a városban? Hamis papírokkal, be nem jelentett lakásokban? Lehetnek több ezren is. Az egyetemre persze már nem lehet bemenni. Ott elkaphatnak.

Az első hetekben nem is mertem a szobában maradni. Csak aludni jártam fel. Akkor éreztem biztonságban magam, ha már elhagytam a házat. Most, mintha megfordult volna a helyzet. Itt érzem biztonságban magam, a bizonytalan, veszélyekkel teli külvilágtól, a várostól, az utcáktól, a vasúttól, a gyáraktól elszigetelten. Itt nyugszom meg, ha egy-egy vállalkozásunk reszkető félelme után végre visszatérek: no, ezt is megúsztam, ezen is túl vagyunk!

A folt alakváltozása csak hetekkel beköltözésem után kezdődött. Addig mindig gestapós fej maradt. Egy este figyeltem fel rá, mennyire hasonlít a kurszki körzet térképéhez. Amelyre aznap tűztem fel a megindult offenzíva előre, felénk, nyugat felé haladó gombostűit. Szemből nézve a folt bal oldali széle pontosan rajzolta a keleti front vonalát.

Amikor Alexet elfogták a foltnak halálfej alakja volt. A szemüregek helyén mintha sötétebb lett volna, mintha sűrűbbek lettek volna ott a barnává színeződött szegfűminták. A szemüregek engem néztek, Alex szemével, akivel néhány napja még a Rue Lafontaine-en sétálva beszéltek meg a más-napi vállalkozás tervét. Amelyen aztán elfogták, majd röviddel utána kivégezték. A folt ezután szinte minden alkalommal más és más alakot öltött számomra. Mást ábrázolt reggel, és mást este, mást, ha borús, és mást ha napos volt az idő, mást vállalkozás előtt, és mást, ha visszatértem a vállalkozásról. Volt, hogy Országházunk kupolájának formáját utánozta, volt, hogy a kis termoszhoz hasonlító olasz kézigránát mezét vette fel, azét a gránátét, mely délután még a zsebemben lapult. Láttam már szárnyait kiterjesztő madárnak, mely szabadon repül egy szabad égen, a tapéta kék alapú egén, és láttam fürdőkádnak, melybe a vallatás során a fulladás háttáráig merítik a megkínzottak fejét a Gestapón.

Ha felébredek, hunyorgó szemem először a tapétát látja. És a tapétán a foltot. Még félig lehunytt szemmel nézegetem, óvatosan pislogva, vajon kik is, mit is ábrázol ma reggel. Ettől függ milyen lesz a nap. A folt ma hallgat. Nem ölti magára sem az elnyomás, sem a szabadság, sem a múlt emlékeinek, sem pedig a jövő vágyainak formáját. Egyszerű, bizonytalan korvonalú, alakatlan folt marad. A mai nap szimpla hétköznapi ígérkezik, a leghétköznapibb hétköznapi. Olyannak, mint mindazók, amelyek nem megyünk vállalkozásra. Amelyeken mi is úgy élünk, mint a többiek, a civilek, azok, akiknek legális irataik vannak, akik legális otthonokban laknak, és legalitásuk biztonságosnak vélt, ám valójában bizonytalan létébe merülnek.

A szoba hideg. Előző este, a végrehajtott vállalkozás izgalmától és a belső feszültség feladat elvégzését követő hirtelen oldódásától fáradtan zuhantam az ágyba. Nem volt kedvem, s erőm a kis vaskályhát begyújtani, mely úgyszólván csak addig melegít, amíg ég benne a tűz. Így hát a szoba átűlt, kint már tél van, az Alpok vidékén hamar köszönt be a tél. A hegyeket hó borítja, komorak és sötétek, most szinte ráncosodnak a városra, melynek völgyét körülzárják. Nyáron mintha barátságosabbak lettek volna. Vagy csak én látom így? A napsütésben szikrázó hó is barátságos lehet. De nyáron még nem voltak itt a németek, még nem volt itt a Gestapó. Most itt vannak. A hegyek számára közömbös, számomra nem. Végeredményben mindegy, hogy nyár van-e, vagy tél. Nem ezen múlik.

Mit kezdjek ezzel az ajándékba kapott nappal? És egyáltalán: ajándékba kapott nap-e ez a mai? A Szervezet számára ez a nap céltalan és értelmetlen, mert mára nem terveztünk vállalkozást. És számomra?

Mikor is élünk mi valójában? A vállalkozások jelentik-e számunkra az életet, vagy a vállalkozások közötti napok, órák? Mikor teljesebb az életünk? Kockázat közben, vagy utána? Nem, mégis csak ajándék számomra ez a nap. Ma nem kell félnem a kockázattól, pontosabban alig kell félnem. Mert kockázat mindig van, csak ma kisebb, mérhetetlenül kisebb a veszély. Persze azért fennáll. Lebukhatok, nyomomba szegődhetnek, elkaphatnak egy utcai razzáni. A hamis iratok valamiféle védelmet nyújtanak ugyan. Ám teljesen bízni nem lehet bennük. Minden hamis papír csak addig biztos, amíg nem kérik. Figyelni kell, állandóan figyelni. Nem követ-e valaki, nem látok-e valahol csoportosulást. Attól a perctől kezdve, hogy elhagyom a házat, addig a percig, amíg vissza nem érkezem, feszülten kell figyelnem.

Mit kezdjek ezzel az ajándékba kapott nappal? Mondhatnám, hogy egy nap életet kaptam. Ma élhetek kedvem szerint. Elmehetek moziba, meglátogathatom a fürdőt, levágathatom a hajamat, ebédelhetek, vacsorázhatok valami vendéglőben, sétálhatok az utcán. De milyen élet ez? A következő vállalkozásra várva? Nem egyéb, mint haladék a halálra.

Itt áll előttem ez a haladék-nap. Mit kezdjek vele? A felkelés ceremóniája következik, az összes előírt, belémmevelt és belégőzött rituáléval, mosdás, fogmosás, cipőpucolás, fésülködés, reggelikészítés, napról napra ismétlődő cselekedetek, gesztusok monoton sora. Gyakran tartalmuktól megfosztva, ha figyelembe vesszük, hogy milyen körülmények között ékelődnek. Annak a német tisztnek, akit két hete löttünk le, nem volt-e mindegy, hogy aznap reggel mosott-e fogat, vagy sem? Ha a következő vállalkozásnál ott maradok, nem mindegy, hogy kifényesítettem-e aznap reggel a cipőmet? Az ideiglenes lét bizonytalan légkörében meginog a mindennapi cselekedetek értelmébe vetett hit. Mint ahogy ezeknek a – látszólag az életet jelentő – vállalkozásmentes hétköznapiaknak a tartalma is tartalmatlan, kitöltetlen, és kitölthetetlen, mert minden csak átmeneti és ideiglenes, éppen ezért jelentéktelen, nem bír fontossággal. Ezekkel az üresen teli napokkal, órákkal szemben csak a vállalkozások állnak, melyek során az idő tizedmásodpercekre bomlik és olyan sűrűvé válik, mint az izzó, cseppfolyós állapotból lehülő acél. Egyszer, még gyermekkoromban, mikroszkópon figyeltem egy életparányoktól nyüzsgő vízcsepp kiszáradását. A teljes száradást megelőző másodpercekben az élet lelassult a töménnyé váló cseppben, minden mozgás saját fékezett torzképévé vált, mi-

előtt a pusztulás mozdulatlanságába dermedt. De nem, ez így nem áll a vállalkozásokra, mert a sűrűsödő idő ilyenkor nem lelassult, hanem szárguldott számunkra. A tizedmásodpercek és másodpercek nem percekké, hanem órákká összegeződtek.

Itt áll előttem ez az ajándék-nap, ez a haladék-nap. Mit kezdek vele? Lassan, habozva megyek le a fakorlással szegélyezett csigalépcsőn. Tizenhat lépcsőfok az első emeletig, ahol magyar család bérlí a szobát. Az ő révükön jutottam lakáshoz. Onnét huszonhét lépcsőfok a földszintig, ott a háziak laknak. Sokszor megszámláltam már. Amikor először feljöttem rajtuk, már akkor is. Ha páros szám, akkor szerencsém lesz, izgultam magamban az utolsó lépcsőfokig. Páros volt. A lépcsők ma már félelmet keltenek bennem. Félek, ma is, lefelé menve, a külvilágtól. ahová ezek a lépcsők vezetnek.

„Bonjour Madame, hűvös napunk van ma” – üdvözlöm a lakása ajtajában álló háziasszonyt. Kilépek a házkapun és átvágok a kerten – itt ástam el vaskazettába zárva valódi irataimat, útlevelemet, egyetemi indexemet. A kopasz fák deres ágai súrolják arcomat, ahogy végiglépkedek a kerti ösvényen. A kertkapu csikorogva nyílik, rég nem olajozták. Kulcsom van hozzá, akárcsak a házkapuhoz. Ez a nyikorgás mindannyiszor megrémít, valahányszor valamelyik vállalkozásunkról már a kijárási tilalom idejében térek vissza, a néptelen utcákon, kertek között osonva, a falakhoz tapadva, minden neszre feszülten figyelve. A kihalt éjszaka sűrű csendjében a nyikorgás visszhangzó dübörgéssé erősödik, amelyre válaszul bármikor ott íapulhat egy arra menő járőr „Halt! Wer da?” végzetes kiáltása.

Villamos visz a városközpont felé. Piros villamos. Csönget, csenget, csilingel. Mintha mi sem lenne. Pedig útja ott visz el a német laktanya előtt, melynek kapujában ott strázsál az ór. A megállóknál gyéren felszállingózó utasok mogorva arccal ülnek le. Fatalpú cipőjük kopog, amint végigmennek a peronon. Leülnek, üres tekintettel néznek maguk elé. Figyelem őket. Néha eljátszom velük a „ki kicsoda” játékot. Próbálok kitalálni, ki milyen ember lehet, mi a foglalkozása, melyek családi körülményei, mire gondolhat. Ma erre nincsen kedvem. Ostobaság. Persze lehet, hogy közben valamelyik ugyanazt játssza velem. Vajon milyennek láthat? És vajon, milyenek látnám magamat, ha itt ülnék magammal szemben?

A villamos visz a városközpont felé. Sűrűsödnek a házak, sűrűsödnek az élelmiszerboltok előtt kígyózó sorok, a felszálló utasok, sűrűsödik a levegő. A kereszteződés után a villamos élesen jobbra kanyarodik, kerekei csikorognak a lekoptatott síneken. Kinyújtott sikolyukat visszhangozzák a szűk utca házfalai.

A Place Condorcet-i végállomáson szállok le. A négyszögletű kis tér majdnem teljesen zárt, a házak úgy veszik körül, szigorú rendben, mint a kaszárnya falai az udvart. Ezt a teret könnyen lezárhatja a razzia, elég a négy sarkon kivezető utcákat elállni. Ám én tudom, hogy a nagy kávéház melletti ház átjáróház, annak udvarán keresztül egy másik házba lehet jutni, és onnét a Grande Rue-re, ki lehet bújni a hálóból. Mint ahogy a város úgyszólván valamennyi átjáróházát ismerem. Átvágok a téren, a Rue de la Poste irányában. Nem jó utca. Keskeny, ráadásul elég hosszú szakaszon nincs mellékutcája, amelybe be lehetne kanyarodni. Igaz, ott a főposta, három kijáráttal, ez azonban csak akkor hasznosítható, ha valaki követne és le akarnám rázni.

Már jó ideje képtelen vagyok másnak látni az utcákat, a házakat, mint terepnek. Terep az egész város. Mikor, hogyan vált azzá? Amikor az öszszeomlás után ide menekültem, a kettéosztott ország „szabad” zónájába, azonnal megejtett a városka varázsa. Első nagy felfedezésem volt, hogy a város bármelyik utcájában, nem is oly távoli perspektívájában ott magasodtak a hegyek, az Alpok, melyeket addig – az ideérkezés svájci átutazását leszámítva – csak hallomásból ismertem. Mintha ölelő karjaikba zárnának a várost, óva minden veszedelemtől. Csak később, fokozatosan fedeztem fel a város rejtett kincseit. Az óváros ódon házait, girbe-görbe utcácskáit, a félelem és gáncs nélküli Bayard lovag szobrát, az öreg fák lombjai alatt meghúzódó parkokat, a várost átszelő két folyó hídjait, a bástyára felvivő kötélpályát, az egyetem vidám és gondtalan diákéletét, melyet még később is alig zavart meg az olasz meg szállók – magukat a szövetségeseeknek bármikor megadni kész – serege.

Ma már csak terepet látok a terekben, az utcákban, a házakban. Melyik miért alkalmas vagy alkalmatlan egy-egy vállalkozás végrehajtására, honnét lehet feltűnésmentesen megközelíteni őket, miképp lehet onnét a vállalkozás után elmenekülni. Melyik ház kapumélyedése nyújt védelmet, ha összecsapásra kerül sor. Megfelelő-e az élelmiszerjegy-elosztó iroda elhelyezkedése ahhoz, hogy a fennmaradásunkhoz szükséges jegyeket onnét elrabolhassuk. Melyik pad a téren, melyik kávéházi terasz, vagy melyik utcasarok a legalkalmasabb találkozóhelynek. Terep az egész város, alig van olyan pontja, amelyhez ne fűzne valamiféle terepkapcsolat.

Most is, itt a Rue de la Poste-on, amellet a ház mellett visz el utam, amely előtt Jacques lelőtte a milicistát. Ott állt a szemközi járdán a „Chez Margot” divatárubolt előtt a fedezet, köztük én is, életem első mérényletén. A „Chez Margot” kirakata nem változott. Ugyanaz a néhány nyakkendő, sál, zokni van kint most is, mint akkor. Az árcédulára azt is ráírták, hogy hány textilpontot kell leadni értük. Mit gondolhatt magában a „Chez Margot” tulajdonosa, amikor a lövések hallatára, sietve lehúzta üzlete redőnyeit? Nézegetem a kirakatot, és közben a kirakatüveg visszatükröződésében rutinszerűen figyelem, nincs-e valaki a nyomomban.

A Rue de la Poste az árkaós Grande Rue-be torkollik. A késő délelőtti órák ellenére itt már nagy a forgalom, ez a város üzletutcája, sodródok a tömeggel. Itt-ott egy-egy német egyenruha tűnik fel, s ez nem zavar, ők is sétálnak. nézelődnek. Szolgálaton kívül vannak, akárcsak én.

A Grande Rue-ből egy kis átjárón – passage-nak mondják a franciák – át lehet jutni a városi parkba. Arra veszem az utam. A park szinte néptelen ezen a hideg októberi napon. A sétányokat hó borítja, a bokrok deresek, a fákon vastagszik a zúzvara. Lesöpröm az egyik padról a havat, leülök. Rövid, bélelt zekém – canadienne-nek hívják – melegít, a nap is kibújt, nem fázom. Csönd van és nyugalom, a hókristályok vakítva verik vissza a napfényt, mintha béke lenne. Egyszer majd kitavasodik, beköszönt a nyár is és ezen a padon sokan ülnek még. Akkorra talán már valóban béke lesz. Ki éri meg közlünk? A pad bizonyosan. Megsimogatom. Közben kezem a havat markolja, hógombócot gyúrok. Jó lenne hólabdázni, csak nincs kivel. Messzire elhajítom. A hólabda reménytelenül halad végig kezem szabta röppályáján és hullik a semmibe. A kézigránatot is így kell elhajítani. Kibiztosítani, tízig számolni, és dobni. A német gránát nyeles, az olasz termosz alakú, az angol ananászformájú.

sirályok éles sikolyát hozza a szél. Nem messze verébcsapat veszekszik egy kenyérmorzván, még sincs béke. Köztük sem. A nagyszünetben az iskola udvarán hólabdázunk. Pufi volt a céltábla. Mi lehet vele? És a többiekkel? Front, munkaszolgálat, ki él még közülük? Közülünk? Hogy szeretjük a telet! Korcsolyázás, szánkázás, a gesztenyészén a körülton! „Friss a maróni, ötöt tíz fillérért!”

A közeli hegyekről szél indul, eleinte csak lágyan, alig érezhetően rezgetti meg a fák ágait. Minden fuvallatára porszerűen hull le róluk a hó. Egyre erősödő szellőkések érik egymást, a hó most már szinte kavargó. Fázósan húzom össze prémgalléromat.

Felállok. A Place Grenette felé indulok, lassan ideje lesz ebédelni. A közelben ismerek egy kisvendéglőt, hátsó termében jegy nélkül lehet étkezni. Nem olcsó, de tisztességes adagokat szolgálnak fel. Húst, valódi krumplival.

Paul jön velem szemben, a túloldali járdán. A kis Paul, ahogy hívjuk. „Le petit Paul”. Alacsony termetű, fekete hajú, mokány fiú. Ahogy meglát habozva megáll, pontosabban lassítja lépteit. A konspiráció nem tiltja ugyan, hogy találkozzunk, csak éppen nem ajánlatos. Most szükségem van a kis Paulra. Valakire, akivel beszélhetek. Valami ilyesmit látok rajta is. Megállok és intek neki. Csak úgy, kérdően, szinte alig észrevehetően, hogy mit szól hozzá. Ő is megáll. Látom rajta, az óvatosság viaskodik benne a magánnyal. Utóbbi győz. Átjön, mindketten fürkésztve körülnézünk, nincs-e valaki a másik nyomában, aztán együtt elindulunk. Egy ideig hallgatunk. Élvezjük az együvértartozást, mindazt, ami összeköt bennünket. Paul jókedvű. Meséli, hogy tegnap, még a vállalkozás előtt, megismerkedett egy bomba nővel. A Galerie áruházban elárusítónő és délutánra randija van vele. Ki kell használni a szabad időt – nevet. Kérdés, lehet-e valamit kezdeni vele. Mert ugye, a mi körülményeink között tartós kapcsolatról szó sem lehet. Az mindkét fél számára túl veszélyes lenne. Még így is.

Hallgatom Paul fecsegését és szeretném elmondani neki, mennyire örülök, hogy találkoztunk, milyen jólesik most a jelenléte. Persze minderről nem szólok semmit, helyette megkérdem jön-e ebédelni? Sajnálattal közölem, hogy teljesen leégett, egy tízese maradt mindössze a legközelebbi zsoldosztásig, arra meg szüksége lesz a délutáni randinál. Valahová csak be kell ülnie a nővel. Én éppen valamivel jobban állok anyagilag, meghívom ebédre, és kölcsönzök neki egy százast.

A vendéglő hátsó terme még megőrizte régi patináját. A falakat vörös kárpit borítja, aranycsíkos díszítéssel, az asztalon abrosz. Itt ülünk Paulal és örülünk a körülményekhez képest kellemes ebéd utáni nyugalomnak, mintha nem is lenne holnap, mintha nem lennének rákövetkező napok, hetek, amelyeket túl kell élnünk. Próbálok száműzni gondolataimból egy esetleges razzia lehetőségét, de szemem már fürkészi a terepet. A konyha felé csapóajtó vezet, azon keresztül ki lehet jutni. Bár talán jobb, ha hagyom magam igazolatlan. Két diák miért ne ebédelhetne itt, a hamis papírok jók. Közben már gyors számvetést csinállok, nincs-e nálam valami kompromittáló irat, amit esetleg le kell nyelni. Ostobaság – legyintek magamban – nem lesz razzia. Miért pont most lenne? Bár ide sok feketéző jár, értük is jöhetnek. Nem gondolni rá, csak elmerülni ebbe a nyugalomba, ebbe a látszatbékességbe.

Pault nézem, amint nyugodtan szívja a cigarettáját. Csak én lennék ilyen aggályoskodó, ilyen nyugtalan természet? Pault szemmel láthatóan nem gyötrik a razzia, a holnap gondjai. Persze ki tudja? Most már szeretnék minél hamarabb kint lenni. A terem zártsága idegesít. Mintha közelednének a falak. A szűkülő, összehúzódó tér fojtogató levegőjében nyugtalanul lesem az ajtót, várom az egyenruhás alakok megjelenését: „A papírokat”! Az ajtó azonban nem mozdul, és éppen mozdulatlanságával képviseli a bármikor bekövetkezhető lehetőséget. Paul megérezhetett valamit aggodalmából, mert megnyugtatóan helyezi kezemre a kezét. A falak visszakerülnek régi helyükre. Még rendelek két kávét, valódi babkávéből és hívom a fizetőt. Akit francia szokás szerint „garçon”-nak – fiúnak – kell szólítani. Még ha 60 éves is. „Garçon, l’addition s’il vous plait”, „fiú, az összedást kérem, ha önnek is úgy tetszik”.

A kávé jó. Valódi cukrot is adtak hozzá, nem szaharint. Hagyom, hogy elernyedjek. Az asztaloknál ülők beszélgetése monoton zsongássá olvad össze, mely tompa, egyöntetű közcggel vesz körül. Mintha akváriumban úszkáló halak tátognának.

– Van nálad zsebkendő? – kérdem Paultól, ami konspirációs nyelvünkön, melyet akkor használunk, ha nem vagyunk magunk között. pisztolyt jelent. A virág kézigránátot, a fuvola géppisztolyt. Paul tagadóan rázza a fejét.

– Nálam sincs – mondom, mire Paul legyint.

A vendéglőből kilépve körülnézünk. Az utca nyugodt. Elbúcsúzunk. Paul siet a randijára. A városközpontnak veszem utam. Mit kezdek a nap még hátralévő részével? Elöttem az egész délután, az esti kijárási tilalomig. Elhatározom, hogy beülök egy moziba. Valami új francia filmet játszának: Az éjféλι látogatót. Nem sok jót várok tőle. Milyen filmek készülhetnek itt a német megszállás alatt? Az előadás csak másfél óra múlva kezdődik. Mindenesetre megváltom a jegyet. Két órát agyonütök ezzel is.

Újból céltalanul mászkálok az utcákon az előadás kezdetére várva. Most érzem csak át ennek az eseménytelen napnak teljes ürességét és céltalanságát. Hát számomra, számunkra valóban már csak a harc, a vállalkozás jelentheti az igazi életet? Hát már semmi sincs, csak ez? Úgy látszik, addig, amíg ennek a háborúnak vége nem lesz, ez már így lesz. Mert hiszen lehetne olvasni is. Van otthon néhány felvágatlan könyvem, de ha olvasni kezdek, képtelen vagyok figyelmemet a könyvre összpontosítani. Gondolataim állandóan el-elkalandoznak a holnap vállalkozásaira, a tegnapi megszórt veszélyeire. Randizhatnék is, mint Paul, ha túl tudnám tenni magam a felelősségen, amit a velem kötött ismeretség veszélye jelent. A partnernek is, nekem is.

Néha oly’ valószínűtlen, valóságos minden, hogy szinte azt képzelem, nem is igaz mindez, ami velem, ami körülöttem történik. Nem egyéb látálmomnál, amelyből rövidesen felébredek, csodálkozva azon, hogy ezt a képtelenséget álmomban valósnak foghattam fel.

Ahogy lődörgök az utcán, pillantásom a Hotel Palace-ra téved. A szállodát a német városparancsnokság foglalta le. A porta előtt őrség, a tiszték egymásnak adják a kilincset. Már felmerült a gondolat, hogy az úttestről, kerékpározva, be lehetne hajítani néhány kézigránátot a hatalmas hall üveg-

ablakán. Eddig azonban parancsnokságunk ezt túl kockázatosnak ítélte. Ha gépkocsink lenne, úgy esetleg. De csak kerékpárjaink vannak.

A folyópartra érek. Átsétálok a hídon, közepén megállok. Bámulom a rohanó vizet, mely honvágyat ébreszt. A vizet éppen úgy lehet nézni, mint a tüzet. Azok nézik, akik magányosak. Órára pillantok. Ideje lassan visszaindulni a mozihoz.

A film meglepetés. Középkori történetnek álcázott szimbolikus ellenállási film. Érthetetlen, hogyan engedélyezhették. A zárójelenet szinte egyértelmű. A földre lopakodott gonosz, miután képtelen legyőzni a szerelmeseket, kővé változtatja őket. Am szabadságvágyukat, szerelmüket így sem tudja megtörni, mert szívük szoborként is tovább dobog, azt nem hallgathatja el semmi. Az előadás végén a közönség tapsba tör ki. Bódultan sodródom a kijáratnak és sajnálom, hogy nem tart tovább az álomvilág, vissza kell térnem a valóságba.

Ezen a téli napon már korán esteledik. Meggyűjtötták a gyér utcai világítást is. Sorra zárják az üzleteket, közeledik a kijárási tilalom órája. Vajon hogyan sikerült a kis Paul randevúja? Majd holnap elmeséli. Holnap! Lassan vége a napnak. Lejár a haladék, a holnap benyújtja a számlát ezért a napért. A villamos már majdnem üres. Lassan, fáradtan vonszolja magát a külvárosba. Én is fáradt vagyok. Fáradt a holnaptól. A villamos ablakait bevonta a zúzvara, kesztyűmmel kis körfelületet tisztítok meg rajta. Ezen keresztül bámulok ki a semmibe. Holnap ugyanitt jövök majd vissza a városba, de akkor már nem áll előttem egy haladék-nap. Már érzem a félelmet, mely úgy burjánzik bennem, mint beteg szervezetben a rák. Mi történne, ha megbetegednék? Ha magas lázam lenne? Akkor holnap nem mehetnék el. Otthon, ha lázam volt, nem kellett iskolába menni. Itt még orvost sem hívhatnék az illegális lakásra. Nem lesz lázam, és készülni kell a feleletésre. „Készültél fiam?” – kérdi a tanár. Igen. Készültem. Felkészültem.

A lakáshoz vezető külvárosi utca néptelen. Magányos lépteim alatt csikorog a hó, mint fogak között a homok. Az elszórt lámpák fényköröket rajzolnak az úttestre, a körök között sötétség. A kertkapu nyikorog, a háziak még nem zárták kulcsra. A földszint lefüggönyözött ablakából kis fénycsík szűrődik ki. Talán vacsoráznak. Az első emeleti magyar családnál is ég a villany. Menjek be hozzájuk? Néha elbeszélgetünk, vagy hallgatjuk a londoni rádiót. Most valahogy nincsen kedvem hozzá. Minél előbb bezárkózni, egyedül lenni, lefeküdni, aludni, hosszan, nagyot aludni, végigaludni az egésztest.

Belülről kulcsra zárom az ajtót. Ha razzia van, ez is adhat egy kis időnyereséget. A szoba hideg. Begyűjtöm a kis vaskályhát, fedőlapján majd kotyvasztok valamit. Mindegy, hogy mit. Körülnézek gyér élelmiszerkészletem között. Egy doboz keksz, fél zacskó cukor, makaróni, tegnapelőttről maradt kenyérdarab. Felteszek egy lábas vizet, majd kifőzök egy kevés tészta és meghintem pórkakaóval. Amíg megfő, a maradék kenyeret rágcásálok. Hamar végzek az egésszel, levetkőzöm, és ágyba bújok. A vaskályha lassan kialvó tüze rőtes félhomályba borítja a szobát. Egy-egy fellobbanása a bútorok árnyait vetíti a falra. Ahonnét pislogva, hunyorogva néznek rám a szegfűszemek. Szemben velem, a falon, ott a folt. Dühödten vicsorítja rám farkasfogait. Jó lenne valami szépet álmodni. A kályha tüze egy utolsó lobbanással kialszik, a szoba sötétbe borul. De a folt a sötétben is rám vicsořit. Érzem, tudom, rámtör az éjszaka rossz álma. Holnap vállalkozásra megyünk.

Súlyos szómolnárok

halljátok ezt a suhogást
ezt a fénytelen zenét
a kis zöld bársonyharmonikákat
küllős üvegkés darálja-metéli szét

a csend alagútjain érkezel
szemedbe néz erősen – énekel –
s lábad elé hever a bánat
(s akár kagylóhéjhomok a kölyök
szelet – ha támad) üvegrepedés
hangja vérzi föl a szádat

melledben forró bársonydrapériák
vak madarak hangos csapkodása
véredben rozmaringszag és izzó mák zubogása

(testvéri nimfákkal vétkezel
ó torokcsípő fulladt nimfajáték
kávészacchomályban érdes vágyak
mint lassú zöld máglyán égő üvegbárszék
vagy mint egymásba-robogó forró vásznak)

a csend alagútjain érkezel
májkék üveghang szabdalja arcodat
súlyos szómolnárok lakják be versed
s nem lehet és a nem szabad

halljátok ezt a suhogást
ezt a fénytelen zenét
a kis zöld bársonyharmonikákat
küllős üvegkés darálja szét

Otthon-talanul

Hát hazajárok újra. Minden műszak után ugyanúgy, mint sráckoromban. Kitérölhetem emlékeimből azt a nyolc évet, ami közte volt: házasság, gürizés a lakásért, feleség, két gyerek, nyolcadik emeleti berendezett összkomfort. Kitérölhetem? Apám-anyám ugyanaz. A konyhájuk, a szobájuk is. Mégis más. Nem tudok úgy ajtót nyitni többet, ahogy régen. . .

Anyám mindennap megörvendeztet valamivel. Egy mozdulat, az élet íze, a mosakodás szappanszaga: valami hitvány kis kérés, ami mögött fáradtságot érzek, beletörődést, elmúlást. Engem nem érdekelnek az évszakok. Legalábbis nem úgy, hogy most mi következik. Mihelyst beérek a házak közé, nyitom az ajtajukat, attól kezdve mégis érdekel. Tesznek róla.

– Segíts apádnak fiam, ne ő hordja a tüzelőt – fogad örömmel anyám. – Sokat köhög mostanában. Köhög és fullad. . .

– Menjen el orvoshoz, gyógyíttassa magát.

– Van neki pirulája, jár kezelésre is.

– Olyan orvoshoz menjen, amelyik meggyógyítja. Vagy szanatóriumba utalja.

– Apád nem dug az orvos zsebébe pénzt, ha felfordul se. Én már mondtam neki. Az a válasza, hogy mindnek kötelessége az ingyenes gyógyítás. Az is felesküdt a szocializmusra.

– Más az eskü, más a közért. Persze, hogy felhozom a szentet.

Azt hiszem, az első futamnak vége. De nem.

– A kéményt is ki kellene tisztítani. Idén még nem járt a kéményseprő. Múlt éjjel a szél visszavágott egy maréknyi kormot. Takaríthatok.

Apám hazajön a műszakból aktatáskájával, ami ősidőkből való, szíjak, rávarrasok tartják össze, s egyik jellemzője, hogy lapos. Igazán nem értem, minek hordja, mert az igazolványain, a tízórain, újságon kívül más nincs benne. Talán a tudatának kell, hogy ne érezze magát teher nélkül, valamibe kapaszkodjon. Ez a táska a múltat is jelenti: még az apjától örökölte. Akkor az apja életének a nehézsége is benne van. Így már nem is olyan könnyű, amilyennek látszik.

Anyám megérkezik a fekete lakk táskával, ami átmenet a retikül és az utazótáska közt. Le se vetkezik, csupán cipőt vált és felkap egy reklámszatyrot, máris indul a boltba. A cipőváltás talán rituális, talán azért teszi, mert az előzőben már elfáradt a lába. Ezt még nem kérdeztem tőle. Azt se, hogy mért nem spórol meg egy utat: mi lenne, ha hazafelé egyenest a boltba menne? Hisz' előtte jön el.

Hazajövetelük sorrendje változik, ha az öregnek valami társadalmi elfoglaltsága akad. A szakszervezet több bizottságában dolgozik: a műhely segé-

Iyeczőbizottságának az elnöke, a kulturális bizottság tagja, szemináriumi felelős, és a Vöröskereszttől is kap feladatot. Ilyenkor anyám érkezik elsőnek, még a bevásárlás után is egyedül van. Ezt az időt takarításra használja. Csak kistakarításról van szó, hisz' a nagy kirámolást szombaton, esetleg vasárnap délelőtt csinálja apám segítségével. Az öreg elhúzza a bútorokat, leviszi a szőnyeget porolni. Régebben lázadt az örökös húzkodás ellen, de lassan beletörődött sorsába, szégyellte végigkérdezni a szakikat, náluk hogy van ez. Most már meg van győződve róla, minden családos ember sorsa a bútor tevésce-vevése. Csakis azért szerettem volna beépített bútort egy lakótelepen, hogy ne tudd húzogatni, mondja morogva az anyámnak. Bár amilyen mániákus vagy, ott is kitalálnál nekem valamit, teszi hozzá.

Anyám a napi kistakarítás, ágybevetés után főzéshez lát. Akkurátusan pulcolja a krumplit, tésztát kavarr nokedlihez vagy rizst tesz fel. Aztán a hús következik, ha van, pörköltnek, sültnek, végül a zöldség, ha húsvest főz, több napra. Vagy savanyúságot készít. Tudja magáról, nem főz valami gyorsan, de a műszak után ezt nem is várják tőle. Közben még szomszédol is, hiszen a legtöbb asszony ilyenkor a konyhában áll vagy ül.

Most, hogy már hűvös van, kihamuz a szobában és rögtön utána begyűjt, melegedjen föl a lakás. Apám megtanította őt arra, milyen módon tüzelhet takarékosan. Lassú tüzet rak, nem pakolja meg kályhát és kis huzatot hagy az égéshez. Mert nagy lángnál az energia gyorsan szabadul fel és kiviszi a huzat. Apám örül annak, ha a kémény nem tiszta. Ezen a ponton nincsenek egy véleményen. Anyám azt vallja, a kéménynek mindig tisztának kell lennie, különben pocskéba megy a tüzelő.

- Volt a szeneskamrában egy kéménykotró kefe, de apád két éve kölcsönadta és az illető nem hozta vissza - mondja anyám a magáét. - Arra meg nem emlékszik, kinek adta. Mondtam neki, írja fel az ilyesmit egy füzetbe, azt meg szégyelli. Hogy még nem felejt annyira, mit pözelek róla! Aztán itt van. Csinálj már valami szerkezetet, fiam, a tisztításához.

Rühellem ezt az egészet. A lakótelepen azt hittem, megszabadulok a múlttól.

- Az a baj, hogy maguk hagynak a fejükre tojni - mondom anyámnak. - Ezek a kémények görbék, kiégték, elhasználódtak. Vakolatuk nincs, tetejük sincs. Az egész ház ilyen. Már rég le kellett volna dűteni és tisztességes otthonokba költöztetni magukat.

- Mit tegyünk fiam, még nem kerültünk sorra. Ígérték a bontást. . .

- De mikor! Határidőt kérjenek. Már mindenütt vannak határidők. Verették volna az asztalt, hogy a melós kapjon lakást, ne a sok léhűtő. Tudja, ki mindenki van abban a lépcsőházban, ahol mi laktunk? Orvosok, tanárok, színészek. Gyerekek sincs, mégis hozzájutottak. Egy nagyorrú házaspár, na nem azért mondom, mert ellenük vagyok, de annyi ékszert aggat magára az öregasszony, amiből vehetett volna magának. Az ilyeneknek mindent dupla áron adnék.

- Honnan tudod fiacskám, mennyit fizettek?

- Ha fizettek volna, nem állna a parkolóban annyi autó. Elvetetném mind, ha rajtam múlna.

Anyám ahelyett, hogy velem együtt dühbe jönne, boldogan mosolyog.

- Mégis csak apád fia vagy, ő tud ilyen szenvedélyes lenni, ő védi öntuda-

tosan a munkásosztály érdekeit. . . Persze, neked egy szavad se legyen, mert te is kaptál lakást.

- Csakhogy nekem a vállalat adta. És mint családot alapító fiatal házsnak, az nekem járt. Jól néznénk ki, ha még a magamfajta se . . .

- Meg kell értened másokat is. A kéményt pedig csak ki kéne tisztíttatni.

A következő állomás a vacsora. Miért nem esik jól az étel? Miért nyamognak órákig, máskor befalják percek alatt azt, amit anyám egykedvűen tesz aszталra? Ülnek ott, mint étvágytalan gyerekek, vézna óvodások, akik nem mozognak eleget. Szinte várom anyám hívó szavát - önmagához is - cnye, hát nem játszottatok eleget? Miért félsz a homoktól, kisfiam? Minden gyerek felszalad a csúszlára, tízszer is, te meg ülsz akár a kuka.

A tényérok így is elpiszkolódnak, a mosatlan nem függvénye az étvágynak. Anyám helyében nem is főznék.

Fel kellene robbantani ezt a konyhát. Az egyetlen, ami változást hozhatna ebbe a megáporodott sarokba, a pállott szagok közé, ha kinyitnák a gázt és elfelejtenék meggyújtani az első félóraban. Ha csak a paprikáskrumplik, a pörkölte, a fővő csontok, dagadók, fasírtok szaga mosódna egybe!

Ahogy nézem az anyámat, kétféle érzés fog el. Vagy közömbös vagyok iránta, vagy keserű leszek attól . . . mennyire öreg. Mindig így nézett ki, néha arra jövök rá. Máskor arra, hogy napról napra kopik.

Hol kezdjem? A lábánál, a bokájánál. Valamikor biztosan vékonyak voltak, csinosak, ingerlők. Aztán csak állt, állt a gyárban tizenhat éves korától, és megvastagodtak. Járt valaha magas sarkú cipőben? Én sose láttam. Még az ünnepi, a kímélő is lapos sarkú, trampli, a színe fakóbarna vagy fekete, öt-évenként változik. Miért nincs itt a konyhában, az ajtó háta megett egy túsarkú fehér, pántos kis cipő? Jaj, fiam, nem való az nekem. Fel se venném. Nem vagyok se kisasszony, se színésznő. Pedig hát nemcsak azok járnak ilyesmiben. Lemondóan beszél, mintha két történelmi korszakkal korábban élne. Ez az apám hatása? Az egyik lábán gumifásli, így jön haza, néha rajta marad vacsorafőzésig, utána tekeri le nagy sóhajtások közt, papucsba bújik és simogatni kezdi, kenőccsel keni, borogatja, gyógyszert vesz be, mikor mit. A kenőcs bűdös, a fásli izzadtságszagú, a műhelyben beszívott savgőzök, az ammónia fojtó szaga áramlik a meleg lakásban, pállottságuk terjeng és keveredik a pörkölt, olykor a rántott hús illatával. . . Az ecetes paprika, az uborkasaláta hasonlít ehhez a kipárolgáshoz, talán ezért tolom el magam elöl a savanyúságot. Olyan érzésem van, mintha a beáztatott-felvagdalt fásli- és gézdarabokat kellene a sült húshoz elfogyasztani.

Anyámnak, tudtommal, két szülése volt, ezért érthetetlen, a hasa miért eriszkedett meg annyira, amennyire. A feleségem is kétszer szült, mégis vékony maradt. Igaz, ő kákabélű. Ők viszont valamikor szerettek enni. Tészta, krumpli mindig került az aszталra. Evés nélkül nem bírja az ember a munkát, ez az örök igazság a családuknban is érvényes.

Anyámat soha nem láttam ruha nélkül. Mosakodáskor néha benyitottam a konyhába, amikor kicsi voltam, de a legtöbbször kombiné volt rajta, legfőljebb leengedte a vállpántot. Szép mellette lehetett lánykorában. De hogy most lógnak, lelapítva a háziruha alatt, az biztos. Mért nem akar otthon vala-

mennyire csinos lenni? Miért kell neki megjártsani, hogy ugyan már, kinck tetszem?

Soha, soha nem volt szó köztünk testi dolgokról. A nővéremmel talán kétszer beszéltek ilyesmiről. Lehetséges. De a nővérem se volt annyira közvetlen, hogy valaha is érintettük volna a test dolgait. Engem az utca nevelt, a nemiséget a velem egyidős srácokkal tanultam az utcán, a sufniiban, az iskolaudvaron, nyári kiránduláson, osztálytársaim lakásán. Hogy a lányok melle szép, szép is lehet, azt igazából most tapasztalom. Ha közelebb kerülnénk egymáshoz... vennék anyámnak kölnit, púdert, mindenféle ápolószert. A feleségem mennyi kencét használt! Pedig neki nem volt rá szüksége. De nem merek venni, mert még célzásnak tekintené az apámmal együtt, no, nem tetszik a szagunk? Miért nem ápolja magát? Az arca csupa ránc. Elvakart miteszerek, szemölcsök a mélyülő árkok közt. A haja barna volt valamikor, kifakult a savgőzökben. Miért nem jár fodrászhoz? Néha levágatja. Sajnálja rá a pénzt. Drága, minden pancsért fizetni kell. Ez igaz. Dehát nem kellene állnia hajlott háttal, leengedett vállal, fakó tincsekkel a konyhában, mint egy elhanyagolt proli.

És a rettegés! Mit tudod te, milyen volt az ötvenes években. Bármikor ki-tehettek az utcára. Nem lehetett visszafózni, késni. Ha valaki selejtet csinált, mögé állt egy ÁVO-s és szabotázst már vitték is.

Szerintem túloznak. Azt nem mondom, hogy lódítanak, de rájátszanak. Nem lehetett az olyan rossz. Mitől lett volna az. Miért bántották volna a melóst? Na jó, az urakat igen. Azok meg megérdemelték. Nem lehetett külföldre menni, utazgatni. A templomok üresek voltak. Egyik szomszéd feljelentette a másikat.

Sokat gürcöltek, elfáradtak, ezért látják sötétben a múltat. Még ha a jövőt látnák sötétben. Azt igen, afelel lehet bizonytalan az ember. De hogy a saját, elmúlt fiatalságától rettegjen, az furcsa. Biztosan így akartak megnevelni. Talán nem lett volna rossz a módszerük, ha én másmilyen vagyok. De rám nem lehet hatással ilyen duma. Becsüld meg magad a munkahelyeden, legyen első és legfontosabb a gyár, ne késsél, takarékosan élj, ne járj a lányok után, kérjél lakást – ez mind olyan kívánság, ami egy másik világ mesebeli óhaja a kemény és undorító valósággal szemben.

Mintha nem is ebben a világban élneek! Ki becsületes manapság. Miért legyen első és legfontosabb a munkám, ha a legtöbben nem azáltal érvényesülnek, nem a havi fezetésükből vesznek autót, nyaralót. Miért ne pótoljam tönkrement házasságomat kalandokkal, miért éljek megtartóztató módon? Verjem ki a farkam, huszonnyolc évesen, a zuhany alatt?

Anyám eltörölgeti a tányérokat mosogatás után, a helyükre teszi, a kredencbe, az evőeszközöket a fiókba. Ez nemcsak a nyugalomához kell, tudja, hogy éjjel nekimennék a kint felejtett edényeknek.

Bemehettek, mondja nekünk, és apámmal engedelmesen bevonulok a szobába, leülünk a tévé elé. Apám halkra állítja, a tornászlanyt elég látni, ő ügyse ugrabugrál utána, de még a híradót se bömbölteti, mint a szomszédok. Én pedig mindent hangosra állítanék, hadd bömböljön, ne halljam a konyhából a mosakodás zaját.

Most teszi anyám a lavórt a hokedlire, most önti bele a fazéknyi meleg vizet, vissza az üres edényt a gázrezsó mellé, most vetkezik, most cuppan a

szappan a kezében, most csapkodja nyakára a vizet, most lögyböli a hónalját, a mellére dobálja, a hasáig mindjárt kész.

Néha bekiált apámnak, menjen ki a hátát megmosni, erre az öreg kimegy, szótlanul vannak, csak a pocsolás monotóniája és esetleg egy-két utasítás hangzik, íjjebb, lejjebb már ne, mit nyúlkálsz, dobd a törülközőt, ne vacakolj, megfázik a derekam, elmehetsz, erre apám visszasétál a szobába, enyhén vi-zes kézzel, szappanszagot és anyám szagát hozza magával, amit így közvetve érzek.

Viszolygok ettől a szagtól, már vacsora közben erre gondolok, fel fog fordulni a gyomrom, talán ezért nyammogok, ezért eszem egyre kevesebbet. Az olcsó szappan, a műhelyben beivódott bűzök és a bőr izzadtsága, még gázszag is keveredik a vacsora maradékával.

Az első estén, visszaköltözésem után, azt hittem, rossz a zuhanyozó anyá-méknál, a gyárban. Meg is kérdeztem.

– Anyus, mindig itthon mosakszik?

Ez durván hangzott egy kissé: a saját lakásában már csak van joga mosakodni! – Zuhany, miért ne lenne. Csak nagy a huzat, mindig megfázott a derekam. A tudómnak se tett jót.

Évente kétszer-háromszor volt tüdőgyulladás, a huzatos műhely miatt. Er-re emlékszem. De azóta új csarnokba költöztek!

– Engem ne bámuljanak, ne szörnyülködjenek. Észrevettem, hogy elhúzó-dnak mellőlem a lányok, mert ők még soványak. Az operáció helye se szép, nem úgy forrt össze, ahogy kellett volna.

Mit tudok anyám érzelmeiről? Amit elmond róluk. Talán többet mondana, ha kérdezem, de a szörnyűségekből elegendem van. Lehet, a nők mások. A fér-fiak sose nézik egymást elborzadva, ki púpos, kinek nagy a pocakja, kinek vágtak ki csíkot a combjából.

Apám csak ül mellettem. Nyilván nem hallja és nem érzi, amit én. Külön-ben is az ő felesége. Megszokta, volt ideje megszokni a konyhai locspocot.

A víztömeg zuhanása következik. Most öntötte ki a lefolyóba. Kicsit körbe-öblíti, pongyolát vesz magára és benyit hozzánk, ezzel jelzi, hogy aki akar, az kimchet.

Abban a pillanatban felugrom, olyan feszültség van bennem. Szorítás a gyomrom táján. Mintha már hetek óta poshadnánk valami értelmetlen ost-romállapotban, letaglózva a sűrű levegőben, a kitapintható mérges gőzök nyo-mása alatt.

– Miért nem nyitotta ki anyu az ablakot? – kérdezem.

– Nyisd, ha annyira sürgős.

Kinyitom a konyhaablak mindkét szárnyát, anyám bentről nézi rosszallón. Hisz' ugyanakkor ég a gázparhelt lángja. Magyaráztam már neki: a meleg levegő hamarébb cserélődik, mint a hideg. Mindjárt eloltom. De ha mégis többet fűtök, és a kellenél többet használok, kifizetem a gázszámlát. Pont ezen akarnak spórolni?

Levetkezem, felhúrom a pizsamámat. A lakótelepi lakásban meztelenül! alud-tam, itt még fölöltözve is fádom. Fádom, ugyanakkor vágyom a levegőre. Be-csukjam az ablakot? Nyitva hagyjam azt is, a gázt is?

Meddig lehet ezt bírni felnőtten.

Pedig még csak most váltam el, fél éve. Mikor lesz újból saját otthonom?

Önzés

Elkövetni – magunk ellen legalább –
Sorban mind a bűnöket
S közben sandán vágyani rá:
Meghalni tisztán
Megmaradni büntelen.

Ki üzen?

(Lányomnak)

Mondd a májussal ki üzen?
Nem az orgonavirág
A mézfelhőt ringató
Nem az akácvirág
A menyasszonyi fátylat
Égre lobbantó
Nem a repcevirág
A napsziromsárgát
Földre menekítő
Nem a vadgesztenye virág
A felhőszoknyára bokrétát
Kedvvel kötögető
Te tudod a legjobban
Ebben a szilaj zöldben
Szeptember szíve dobban
Pedig árpakalász sem
Kíván még bókolni
Kombájnvégzete előtt

Állok

Állok szétfagyott
Hitek omladékán
Napom szemén
Ködkorom
Könnymaszat téblábol
Őszülő arcomon

Téli akácok

Ti kígyó hajlású
Kemény legények
Ti reumás ujjakkal
Égre felmutatók
Ti áttetsző szövésű
Álmodó élethálók
Nem úgy mint
A szemhatárt megtörő
Ködmocsárba vállig
Elsüllyedt
Mindigzöld
Északi fenyők
Ti téli akácok;
Kóchaj a Föld
Dérütött homlokán

Vilt Tibor: Galambdúc 1968

Csend-húr zendül
Szárnyak hersenése
Ha belekap
Galambremény szétrepült:
Dúcmagány ittmaradt

Szőnyi István: Öregség

Három grácia
Volt tegnapelőtt
Hogyan lett mégis
Három múmia
Mért aszalódunk
Így össze a végső
Szétesés előtt

Miért szűköl
Ez a kihülő
Tekintet?
Halálos holnap
Üzenete ez:
Készülj a semmibe

